

PRANJE NOVCA U MEĐUNARODNOM PRAVU I KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE

REZIME: Pranje novca je poseban oblik organizovanog kriminaliteta koji ima transnacionalni karakter. Zbog teških posledica u vidu ekonomskih i političkih efekata, ova pojava predstavlja međunarodni problem. Iz tog razloga je međunarodna zajednica izuzetno zainteresovana da se pranje novca spreči i suzbije na globalnom planu. Autor u radu razmatra definisanje krivičnog dela pranja novca u najbitnijim konvencijama i međunarodnim dokumentima donetim od strane Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope i Evropske unije. Ovi dokumenti su od izuzetnog značaja za naše krivično zakonodavstvo. Većinu od njih naša država je ratifikovala i omogućila njihovu neposrednu primenu. Usvajanjem međunarodnih normi, standarda i zahteva koje međunarodna zajednica postavlja u pogledu tretiranja problema pranja novca, naša zemlja je donela čitav niz domaćih zakona značajnih za sprečavanje i borbu protiv ovog oblika kriminaliteta. Na taj način su zakonska rešenja naše zemlje u vezi sa ovim problemom harmonizovana sa rešenjima iz međunarodnih propisa. U radu su takođe analizirane odredbe onih zakona koje su od značaja za inkriminisanje, otkrivanje, dokazivanje i sprečavanje pranja novca: Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2001. godine, Krivični zakonik Republike Srbije i Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine.

Ključne reči: pranje novca, krivično delo, nezakonito, legalizacija, finansijska transakcija, konverzija, međunarodni dokumenti, konvencija, zakon i zakonik

---

¹ Docent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu.

² Profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Uvod

Pranje novca (eng. money laundering) podrazumeva sve one delatnosti koje su usmerene na legalizaciju kapitala stečenog kriminalnom delatnošću, odnosno finansijske transakcije radi prikrivanja stvarnog porekla novca i drugih oblika kapitala na tržištu.

Termin „pranje novca“ je nastao u vreme prohibicije (vreme zabrane točenja i prodaje alkoholnih pića) u SAD u trećoj deceniji XX veka. Tada su kriminalne organizacije (Al Capone, Bugsy Moran i dr.) koristile različite načine da zarađeni novac od ilegalne proizvodnje i krijumčarenja alkoholnih pića prikriju i prikažu kao zakonito stečenu dobit koju su ostvarili u lancu svojih perionica za pranje rublja i automobila.

U vezi sa ovom pojavom, novinari su koristili termin „pranje novca“ koji je kasnije preuzela i kriminološka nauka. Pojmovno definisanje ovog termina nalazi se u različitim izvorima. Postoje i mnoge definicije „pranja novca“ koje su tekstu- alno različite ali u suštini slične i u većini slučajeva čak identične.

Pranje novca kao krivično delo u međunarodnom pravu

U cilju sprečavanja i suzbijanja nedozvoljenih delatnosti na međunarodnom planu je doneto više međunarodnih akata kojima su precizirane nedozvoljene delatnosti i pojedini oblici i vidovi „pranja novca“, kao i mere, organi i postupanje nacionalnih zakonodavstava. U ovom delu rada biće razmatrane definicije krivičnog dela pranja novca u najbitnijim konvencija i međunarodnim dokumentima donetim od strane Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope, Evropske unije i ostalih međunarodnih tela.

Dokumenti Ujedinjenih nacija

1. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci – tzv. Bečka konvencija (1988. g.)³

Ovo je prvi akt donet od strane jedne međunarodne organizacije koji predstavlja rezultat duboke zabrinutosti veličinom i rastom nezakonite proizvodnje, tražnje i prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci čijom upotrebom može doći do oštećenja zdravlja ili na drugi način ugrožavanja ljudskog integriteta u fizičkom, psihičkom ili socijalnom smislu. Nezakonita proizvodnja, distribucija i trgovina opojnim drogama i psihotropnim supstancama negativno utiče na

---

³ „Službeni list SFRJ“ – Međunarodni ugovori, br. 14/1990. Stupila na snagu u međunarodnom smislu 11.11.1990. g., a u odnosu na Jugoslaviju 03. 04. 1991. g.

privredne, kulturne i političke temelje društva i predstavlja neprocenjivu opasnost po razne socijalne grupe, a posebno za decu koja se u mnogim delovima sveta koriste kao nezakoniti potrošači droga.

Ovu Konvenciju je prihvatilo više od 170 država, među kojima i bivša SFRJ. Njome je predviđena obaveza država potpisnica da u svom nacionalnom zakonodavstvu inkriminišu brojne aktivnosti vezane za trgovinu opojnim drogama kao i da pranje novca ovako stečenog predvide kao krivično delo. U članu 3. ove Konvencije dat je pojam krivičnog dela pranja novca. Prema ovoj definiciji krivično delo pranje novca postoji kada se sa umišljajem preduzimaju sledeće aktivnosti:

1. konverzija ili transfer imovine sa znanjem da je ta imovina nastala kao rezultat izvršenog krivičnog dela sa ciljem prikrivanja nezakonitog porekla imovine,
2. pomaganje bilo kom licu koje je umešano u izvršenje takvog krivičnog dela da bi se izbegle pravne posledice ovih aktivnosti,
3. prikrivanje ili sakrivanje prave prirode, izvora lokacije, raspolaganja i kretanja izvedenih prava vlasništva ili imovine sa znanjem da je ta imovina rezultat izvršenog krivičnog dela,
4. sticanje, posedovanje ili upotreba sa znanjem u vreme njenog prijema robe ili predmeta odnosno vrednosti koja je rezultat neovlašćene trgovine opojnim drogama i
5. udruživanje radi izvršenja, pokušaj, pomaganje, podstrekavanje, olakšavanje ili savetovanje da se izvrši krivično delo trgovine opojnim drogama uključujući i pranje novca.⁴

Ovako je krivično delo pranje novca definisano brojnim delatnostima uključujući i pripreme radnje, pokušaj i radnje saučesništva (podstrekavanje i pomaganje) kao samostalne radnje izvršenja. Time je dosta široko postavljena sfera kažnjivih ponašanja izjednačenih sa radnjom izvršenja. Kao bitan, konstitutivni element ovog krivičnog dela traži se postojanje znanja, svesti, namere ili cilja kao subjektivnih elemenata psihološke prirode na strani učinioca u vreme preduzimanja radnje izvršenja krivičnog dela.⁵

⁴ W. C. Gilmore, *Internacional Initiatives in the Field of Money Laundering*, Butterworths Journal of *Internacional Banking and Financial Law*, 1995, p. 260.

⁵ D. Jovašević: „Pranje novca u teoriji i praksi krivičnog prava“, „Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija“, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2007, str. 163.

2. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala – Palermo konvencija (2000. g.)⁶

U članu 2. Konvencije objašnjeni su, između ostalih i termini:

- „*grupa za organizovani kriminal*“ označava organizovanu grupu od tri ili više lica, koja postoji u izvesnom vremenskom periodu i koja deluje sporazumno u cilju činjnja jednog ili više teških zločina ili krivičnih dela utvrđenih u skladu sa ovom konvencijom, radi zadobijanja, posredno ili neposredno, finansijske ili druge materijalne koristi;
- „*imovina*“ označava stvari svake vrste, bilo materijalne ili nematerijalne, pokretne ili nepokretne, procenjene ili neprocenjene, kao i pravna dokumenta ili instrumente kojima se dokazuje pravo, ili interes u odnosu na takve stvari;
- „*dobit od kriminala*“ označava imovinu koja je proistekla ili je ostvorena, direktno ili indirektno, izvršenjem krivičnog dela;
- „*predikatno krivično delo*“ označava bilo koje krivično delo čijim izvršenjem je stvorena dobit koja može da bude predmet krivičnog dela kako je definisano u članu 6. ove konvencije.

U članu 6 pod naslovom „Kriminalizacija pranja dobiti stečene kroz kriminal“ određen je pojam i karakteristike krivičnog dela pranja novca koje su sve države potpisnice ove konvencije dužne da unesu u svoje nacionalno krivično zakonodavstvo.

U članu 7. Konvencije predviđene su mere za borbu protiv pranja novca koje određuju subjekte, aktivnosti i postupke nadležnih nacionalnih organa u sprečavanju (prevencija) i otkrivanju (represija) svih oblika pranja novca.

3. Konvencija Ujedinjenih nacija o suzbijanju finansiranja terorizma (1999. g.)⁷

Usvajanjem ove Konvencije učinjen je ogroman pomak u borbi protiv međunarodnog terorizma. Države potpisnice su se saglasile da je finansiranje terorizma pitanje koje izaziva ozbiljnu zabrinutost međunarodne zajednice. Zastupljenost i ozbiljnost međunarodnog terorizma zavisi od finansiranja sredstava koje teroristi mogu da pribave.

U Konvenciji se pod pojmom „sredstva“ podrazumevaju sredstva svake vrste, bilo materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, ma kako stečena, i pravne dokumente ili instrumente u bilo kom obliku, uključujući i elektronske

⁶ „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 2/2001. Zakon o potvrđivanju ove Konvencije i dopunskih protokola je objavljen u „Službenom listu SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 6/2001 od 27.06.2001. g.

⁷ „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 7/2002.

ili digitalne, kojima se dokazuje svojina ili interes u odnosu na takva sredstva, uključujući, ali ne ograničavajući se na vrednosti, obveznice, menice i akreditive.

U ovoj Konvenciji se ne koristi termin „pranje novca“. Za sredstva koja se koriste za finansiranje terorizma nebitno je kako su ona stečena. Dakle, mogu se steći i putem kriminala. Indirektno se u Konvenciji inkriminiše ovo krivično delo, posebno u čl. 2. koji predviđa da svako lice čini krivično delo ukoliko to lice na bilo koji način, neposredno ili posredno, nezakonito ili namerno, obezbedi ili prikupi sredstva sa namerom da se ona upotrebe ili znajući da će ona biti upotrebljena u celini ili delimično radi preduzimanja terorističkih akata. Takva sredstva biće zaplenjena.

Predviđeni su i oblici saradnje između država članica u pogledu pružanja uzajamne pravne pomoći, posebno u vezi sa prikupljanjem dokaza u istražnim i krivičnim postupcima, mada države potpisnice imaju mogućnost da odbiju zahev za međusobnu pravnu pomoć po osnovu bankarske tajne,⁸ ali se ne mogu pozivati na to da neki prestup predstavlja fiskalno delo.

Propisano je i da su države potpisnice Konvencije u obavezi da preduzmu mere kojima se od finansijskih institucija i drugih stručnih institucija uključenih u finansijske poslove zahteva da upotrebe najefikasnije raspoložive mere za identifikaciju svojih uobičajenih ili povremenih klijenata, kao i klijenata za čiji interes su računi otvoreni, i da posebnu pažnju posvete neuobičajenim i sumnjivim poslovima i da prijave transakcije za koje se sumnja da proizilaze iz kriminalne aktivnosti.⁹

Cilj borbe protiv terorizma (prevencija) je da se terorističkim grupama onemogućiti pristup međunarodnom finansijskom sistemu, da se smanji mogućnost da se sredstva podižu i da se finansijske mreže prljavog novca terorista razotkriju, izoluju iz legalnih tokova i onesposobe.

4. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije (2003. g.)¹⁰

Ova Konvencija je usvojena kao rezultat zabrinutosti država članica zbog ozbiljnosti problema i pretnji koje korupcija predstavlja za stabilnost i bezbednost društava, podrivajući institucije i vrednosti demokratije, etičke vrednosti i pravdu, istovremeno ugrožavajući i razvoj i vladavinu prava. Kako je korupcija povezana sa drugim oblicima kriminala, posebno sa organizovanim kriminalom, uključujući tu i „pranje novca“, donošenje ove Konvencije predstavlja osnov za efikasniju borbu protiv korupcije koja nema lokalni karakter, već je transnacionalna pojava koja pogađa sva društva i sve privrede. Zbog toga je međunarodna saradnja na njenom sprečavanju i suzbijanju neophodna, i to ne samo na zvaničnom državnom nivou, već uključivanjem i angažovanjem pojedinaca i grupa izvan javnog sektora, kao što su civilno društvo, nevladine organizacije i organizacije lokalnih zajednica da

⁸ Čl. 12. st. 2. Konvencije.

⁹ D. Ilčić: Dokumenti međunarodnih organizacija u sprečavanju „pranja novca“, „Pravni život“ br. 9/2005, Beograd, str. 912.

¹⁰ „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 12/2005.

bi napori u ovoj oblasti bili uspešni, tim pre što su korupciji podložni svi, a posebno državni funkcioneri zbog samog položaja na kom se nalaze.¹¹

U članu 23. Konvencije inkriminisano je krivično delo pranje sredstava stečenih kriminalom. Predviđeno je da svaka država ugovornica u skladu sa osnovnim načelima svog unutrašnjeg zakonodavstva, usvoji zakonske i druge mere koje mogu biti potrebne kako bi utvrdile kao krivična dela, kada se počine namerno: konverziju ili transfer imovine, uz znanje da je ta imovina stečena od kriminala, kako bi se prikrilo ili kamufliralo nezakonito poreklo te imovine ili pomoglo nekom licu koje je uključeno u izvršenje predmetnog krivičnog dela da izbegne zakonske posledice tog dela; prikrivanje ili kamufliranje prave prirode, izvora, mesta raspolaganja, kretanja ili vlasništva ili prava u pogledu imovine, uz znanje da je ta imovina stečena od kriminala.

Ovim međunarodnim aktom su predviđene i mere koje bi svaka država potpisnica trebalo da preduzme za sprečavanje „pranja novca“. One obuhvataju strožiji režim kontrole finansijskih institucija i saradnju nadležnih organa u toj oblasti, kao i u istražnim i krivičnim postupcima, zatim pružanje uobičajene pravne pomoći radi obezbeđivanja dokaza i pružanja informacija. Propisana je i obavezna zaplena i konfiskacija sredstava.

Dokumenti Saveta Evrope

1. Konvencija o pranju novca, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom – Strazbur (08. 11. 1990. g.)¹²

Strazburška konvencija br. 141 je prvi međunarodni (regionalni) dokument koji se bavio pranjem novca na sličan način kao i Bečka konvencija, ali uz obavezivanje država da uključe među prethodna krivična dela najmanje sva teška krivična dela. Osnovni cilj ove Konvencije je omogućavanje međunarodne saradnje i međunarodne pomoći u oblasti istraživanja krivičnih dela i nalaženja, zaplene i konfiskacije dobiti njima stečenih. U cilju međunarodne saradnje Konvencija obezbeđuje pomoć u istrazi i privremene mere kao zamrzavanje računa u banci i konfiskacija dobiti stečenih krivičnim delom. Konvencija je usvojena pošto su države članice bile uverene da je neophodno stvaranje zajedničke kriminalne politike usmerene ka zaštiti društva, kao i zajedničko suprotstavljanje opasnim

¹¹ Naučno istraživanje Interpola pokazuje da su državnici i političari među prvima koji uzimaju učešće u nelegalnom transferu novca preko granica. Uprkos tome što su propisima limitirane sume koje oni mogu da prenose u inostranstvo, oni pronalaze načine da prenesu znatno veće sume, preraspodeljujući ih na legalne transfere. Procenjuje se da je od ukupne razmere pranja novca samo oko 10% čini prihod od organizovanog kriminala u odnosu na celokupan „prljav novac“. Cit. prema D. Ivčić, str. 912.

¹² „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 7/2002, „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 18/2005.

krivičnim delima koja su postala rastući međunarodni problem koji zaheva korišćenje modernih i delotvornih metoda na međunarodnom nivou, verujući da se upravo jedan od takvih metoda sastoji u lišavanju učinilaca krivičnih dela imovinske koristi pribavljene krivičnim delom.¹³

Član 6. Konvencije određuje koja to krivična dela predstavljaju „pranje novca“. To su konverzija ili transfer imovine, pod uslovom da se zna da je ta imovina pribavljena krivičnim delom, u cilju prećutkivanja ili prikrivanja nezakonitog porekla imovine ili pomaganje licu koje je učestvovalo u izvršenju predikatnog krivičnog dela, pod kojim se podrazumeva ma koje krivično delo usled kog je nastao prihod koji može postati predmet krivičnog dela „pranje novca“, kako bi izbeglo pravne posledice svog postupanja; zatim prećutkivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava ili vlasništva na imovinu, a zna se da je takva imovina pribavljena krivičnim delom.

Države članice u skladu sa svojim unutrašnjim pravom trebalo bi da inkriminišu i sticanje, posedovanje ili korišćenje imovine, kao i učešće, povezanost i dogovor za izvršenje, pokušaj izvršenja i pomaganje, olakšavanje i savetovanje da se izvrši ma koje krivično delo ustanovljeno u skladu sa Konvencijom. Izuzetno važan segment Konvencije je i to što je predviđeno da u cilju primene ovih pravila nije od značaja da li je predikatno krivično delo, odnosno delo usled kog je nastao prihod, obuhvaćeno krivičnom jurisdikcijom države članice ili ne, mada može biti predviđeno da se krivična dela ne primenjuju na lica koja su izvršila predikatno krivično delo.

Države članice će sarađivati shodno opštim principima i merama međunarodne saradnje. Komunikacija može biti i direktna preko ovlašćenih organa ili preko Interpola, ali države mogu i uskratiti saradnju ukoliko bi zahtev za pružanje pomoći bio u suprotnosti sa osnovnim principima pravnog sistema zamoljene strane, ukoliko bi postojala verovatnoća da bi sprovođenje zahteva išlo na štetu suvereniteta, sigurnosti, javnog poretka ili drugih suštinskih interesa, ili pak, prema mišljenju zamoljene strane značaj slučaja na koji se zahtev odnosi ne bi opravdavao preduzimanje traženih delatnosti ili je krivično delo na koje se zahtev odnosi političko ili poresko krivično delo, odnosno ako zamoljena strana smatra da bi udovoljenje zahteva bilo u suprotnosti sa principom *ne bis in idem*, kao i ako krivično delo na koje se zahtev odnosi ne bi bilo krivično delo prema pravu zamoljene strane, a učinjeno je unutar njene jurisdikcije.

2. Krivičnopravna konvencija o korupciji – Strazbur (1999. g.)¹⁴

Ova Konvencija je rezultat težnje evropskih zemalja da ojačaju saradnju u cilju zaštite društva od korupcije koja predstavlja pretnju vladavini prava, de-

¹³ D. Ilčić, op. cit., str. 914.

¹⁴ Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori br. 7/2002, „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 18/2005

mokratiji i ljudskim pravima. Korupcija uništava pravičnost, socijalnu pravdu, konkurenciju, ometa ekonomski razvoj i ugrožava stabilnost demokratskih institucija i moralne osnove društva. Države članice su uverene da je za efikasniju borbu protiv korupcije neophodna obimnija, brža i dobro organizovana međunarodna saradnja i stvaranje zajedničke kriminološke politike.

U ovoj Konvenciji su inkriminirani razni oblici podmićivanja. Jedino član 13 sadrži dredbu koja se odnosi na „pranje novca“ kao dobit od krivičnih dela korupcije. Svaka država članica je dužna da usvoji zakonodavne i druge mere neophodne za propisivanje krivičnog dela pranja novca prema domaćem zakonodavstvu.

Dokumenti Evropske unije

1. Direktiva Saveta o sprečavanju upotrebe finansijskog sistema u svrhe pranja novca (1991. g.)

Prilikom usvajanja ove Direktive imalo se u vidu da „pranje novca“ ima evidentan uticaj na porast organizovanog kriminala i da je borba protiv pranja novca jedno od najdelotvornijih sredstava za suprotstavljanje ovom vidu kriminaliteta. U članu 1. ove Direktive propisano je koje se sve radnje, pod uslovom da se preduzimaju namerno, mogu podvesti pod krivično delo „pranje novca“. To su, prevashodno, konverzija ili transfer imovine, ukoliko se zna da ista potiče od kriminalne aktivnosti ili učestvovanja u takvoj aktivnosti.

Definicija pojma „pranja novca“ je preuzeta iz Bečke konvencije. Novina je to da nisu samo represivne mere jedini vid borbe protiv „pranja novca“. U cilju sprečavanja (prevencija) države članice su u obavezi da obezbede da kreditne i finansijske institucije utvrde identitet svojih klijenata pratećim dokazom kad otpočinju poslovnu saradnju, a posebno pri otvaranju računa ili štednje ili prilikom nuđenja korišćenja sefa. Posebna identifikacija primenjivaće se i kod svake veće transakcije (kada se radi o sumi preko 15.000 evra). Predviđeno je i konstituisanje Komiteta za kontakt, čija bi funkcija bila olakšavanje harmonizovane implementacije Direktive u nacionalna zakonodavstva.

2. Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta (2001. g.), kao dopuna prethodne Direktive

Novina u ovoj Direktivi ogleda se u detaljnijem definisanju kreditnih i finansijskih institucija, proširivanju spektra predikatnih krivičnih dela, što olakšava prijavljivanje sumnjivih transakcija i međunarodnu saradnju u toj oblasti. Direktivom su obuhvaćeni i menjački poslovi i sistemi za prenos novca, pošto je procenjeno da su oni podložni zloupotrebi u svrhe „pranja novca“. Proširena je i lista obveznika.

Osavremenjeni su i oblici saradnje, a pooštren je i režim nadzora i kontrole, koji se od sada odnosi i na berzu, menjačnice i tržište finansijskih derivata.

Dokumenti ostalih međunarodnih tela

1. Egmont grupa¹⁵ – Brisel (1995. g.)

Egmont grupa je formirana upravo za borbu protiv „pranja novca“, što je suštinski deo finansijskog kriminala. Da bi se uspešno preduzele mere za sprečavanje ovog vida kriminaliteta, neophodno je ostvariti međunarodnu saradnju. Do tada se ova saradnja ostvarivala jedino u unifikaciji pravnih propisa u toj oblasti. Pružanje pomoći u istražnim i krivičnim postupcima bilo je sekundarno pitanje.

Osnovni cilj Egmont grupe je rad na formiranju nacionalne *Finansijske obaveštajne službe* (FOS) u svakoj državi. Prema definiciji to je „centralna nacionalna agencija čiji je zadatak da prima (i gde je to moguće zahteva) finansijske podatke, analizira ih i prosleđuje kompetentnim institucijama. Bavi se prihodima za koje postoji sumnja da potiču od kriminala i potencijalnim finansiranjem terorizma. Značajniji dokumenti za sprečavanje „pranja novca“ su: *informativni dokument, izjava o namerama i principi za razmenu informacija*.

U *informativnom dokumentu* se ističe da je borba protiv „pranja novca“ suštinski deo ukupne borbe za suzbijanje i prevenciju finansijskog kriminala, od nelegalne trgovine drogama do finansiranja terorističkih aktivnosti. U ovom dokumentu je predstavljena organizaciona struktura Egmont grupe koju čine: pravna radna grupa, radna grupa za proširenje, za obuku, operativna grupa i grupa za informacionu tehnologiju.

U *izjavi o namerama* su se članice Egmont grupe dogovorile oko definicije Finansijske obaveštajne službe.¹⁶

Principi za razmenu informacija se odnose na postignuti dogovor o unapređenju rada nacionalnih finansijskih obaveštajnih službi. Utvrđeno je da međunarodna saradnja treba da se podstiče i da bude zasnovana na temelju uzajamnog poverenja. FOS treba da preduzimaju mere za traženje informacija koje mogu koristiti druge, identifikovane, domaće agencije za sprovođenje zakona ili vršenje finansijskog nadzora. Nacionalni standardi i zakoni o privatnosti ne treba da otežavaju razmenu informacija između dve ili više finansijskih obaveštajnih službi.¹⁷

¹⁵ Egmont grupa je svoj prvi radni sastanak održala u Egmont-Arenber Palace u Briselu. Ovo specijalizovano međunarodno telo je dobilo ime po imenu palate gde je održan sastanak.

¹⁶ Finacial intelligence unit (FIU). Da bi postala članica Egmont grupe, nacionalna finansijska obaveštajna služba mora da zadovolji definiciju finansijske obaveštajne službe Egmont grupe.

¹⁷ D. Ilčić, op. cit., str. 919 i 920.

2. FATF preporuke¹⁸

To su specifični dokumenti koji na poseban način detaljnije razrađuju pojedina pitanja koja se odnose na globalnu politiku borbe protiv „pranja novca“ i finansiranja terorizma. Njihova prednost je ta što se donose na jednostavniji način i fleksibilniji su. Prilagodljiviji su premenama metoda i tehnika „pranja novca“ i predstavljaju efikasnije instrumente i mere u suzbijanju ove pojave. Preporukama su obuhvaćene sve preventivne i represivne mere koje države treba da sprovedu u svom nacionalnom krivičnom zakonodavstvu. Te mere se odnose, kako na državne organe, tako i na ostale subjekte u čijoj je nadležnosti otkrivanje i kažnjavanje učinilaca krivičnih dela (finansijske institucije, preduzeća, pripadnici određenih profesija i druga tela). Preporuke su donošene u tzv. paketima u više navrata (oko 40). U njima su, osim mera koje treba preduzeti, navedena i terminološka značenja pojedinih pojmova. Dati su i osnovni standardi na kojima bi trebalo da se zasniva međunarodna saradnja.

Ovi dokumenti su od izuzetnog značaja za naše krivično zakonodavstvo. Većinu od njih naša država je ratifikovala i omogućila njihovu neposrednu primenu. Usvajanjem međunarodnih normi, standarda i zahteva koje međunarodna zajednica postavlja u pogledu tretiranja problema pranja novca, naša zemlja je donela čitav niz domaćih zakona značajnih za sprečavanje i borbu protiv ovog oblika kriminaliteta. Na taj način su zakonska rešenja naše zemlje u vezi sa ovim globalnim problemom harmonizovana sa rešenjima iz međunarodnih propisa.

Pranje novca kao krivično delo u našem krivičnom zakonodavstvu

U ovom delu rada je posebna pažnja usmerena na odredbe onih zakona koji su od značaja za inkriminisanje, otkrivanje, dokazivanje i sprečavanje pranja novca: Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2001. godine, Krivični zakonik Republike Srbije i Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine.

Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2001. godine

Krivično delo pranje novca prvi put je uvedeno u naše zakonodavstvo **Zakonom o sprečavanju pranja novca¹⁹** koji je donet 2001. godine (a stupio na snagu 1. jula 2002. godine). Ovaj zakon određuje pojam pranja novca, načine, postupke, radnje, oblike i vidove njegovog ispoljavanja. Takođe on sadrži niz

¹⁸ FATF je skraćenica od The Financial Action Task Force on Money Laundering (nevladino međunarodno telo osnovano od strane Grupe G-7 1989. godine, sa ciljem ustanovljavanja standarda u borbi protiv „pranja novca“).

¹⁹ „Službeni list SRJ“, br. 53/2001. Donošenjem ovog zakona, pranje novca je po prvi put u našoj zemlji propisano sporednim krivičnim zakonodavstvom, a ne Krivičnim zakonom – zakonikom.

mera, postupaka i načina postupanja ovlašćenih subjekata ili kako ih on naziva obveznika u cilju otkrivanja, sprečavanja i suzbijanja delatnosti fizičkih i pravnih lica vezanih za prikrivanje nelegalno stečenog novca i drugih imovinskih koristi.

Pod pranjem novca²⁰ se u smislu ovog zakonskog rešenja, smatra polaganje novca stečenog obavljanjem nezakonitih delatnosti (siva ekonomija, trgovina oružjem, drogom, psihotropnim supstancama i dr.) na račune kod banaka ili drugih finansijskih organizacija i institucija ili pak uključivanje na drugi način ovakvog novca u legalne finansijske tokove – koje domaća i strana fizička i pravna lica vrše radi obavljanja dozvoljene privredne i finansijske delatnosti. Iz zakonskog opisa proizilaze dva oblika radnje izvršenja krivičnog dela pranja novca:

- 1) polaganje novca na račun i
- 2) uključivanje novca u legalne finansijske tokove.

Ovakva definicija krivičnog dela pranje novca nije bilo dovoljno jasna. Različita tumačenja ove odredbe krivičnog dela imala su za rezultat i neodgovarajuću primenu u praksi. Jedan od problema koji se pokazao u praksi bio je taj šta se smatra *predikatnim krivičnim delom*, kao neophodnim elementom za postojanje krivičnog dela pranja novca.²¹ Analiziranjem odredbe člana zakona kojim se propisuje ovo krivično delo uočava se da su nejasni i pojmovi: „*nezakonite delatnosti*“, „*siva ekonomija*“ i „*polaganje*“.

Bilo je pitanje šta se smatra nezakonitim delatnostima. Da li pod tim pojmom tumačiti samo delatnosti koje se prema domaćem zakonodavstvu smatraju nezakonitim ili šire (prema odredbama Strazburške konvencije iz 1990. godine). Takođe se postavilo pitanje da li su nezakonite delatnosti sve aktivnosti suprotne zakonskim rešenjima u celini ili su to samo krivična dela, a što je u vezi sa pitanjem šta se smatra predikatnim krivičnim delom. Što se tiče pojma „siva ekonomija“, sasvim je bilo jasno da on nije bio zakonski definisan u našoj zemlji. I ovde se postavilo pitanje da li ovaj pojam tumačiti restriktivno ili ekstenzivno.

Krivično delo pranje novca prema Zakonu iz 2001. godine obuhvatalo je samo polaganje novca na račune kod banaka ili drugih finansijskih organizacija, dok druge dve faze: 1) prikrivanje²² i 2) integracija²³ nisu bile obuhvaćene.

Ovaj zakon je sadržao veoma nejasnu i nepreciznu definiciju pranja novca. Predikatna krivična dela su bila, takođe, nejasno definisana. Pojam transakcije

²⁰ Čl. 2. Zakona o sprečavanju pranja novca.

²¹ V. Nikolić-Ristanović, S. Čopić: Razvoj zakonodavstva o pranju novca u Srbiji i usklađenost sa međunarodnim normama, „Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija“, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2007, str. 430.

²² Ova faza podrazumeva niz složenih finansijskih transakcija kojima se prikriva pravo poreklo novca. To je presvlačenje sredstava, zametanje tragova, kamufliranje položenih sredstava skrivanjem izvora porekla kriminalno stečenog novca nepodobnog kroz nadzor i kontrolu.

²³ „Prljavi novac“ se ugrađuje u „čiste fondove“ i ničim se ne razlikuje od zakonito stečenog novca. Investira se novčani kapital u privredu ili kupovinu nekretnina ili preduzeća u procesu privatizacije.

bio je određen na restriktivan način. Zbog svega navedenog isti je bio teško primenjiv u praksi.

Krivični zakonik Republike Srbije²⁴

Donošenjem novog Krivičnog zakonika Republike Srbije krivično delo pranje novca nije više u sporednom zakonodavstvu. Ono ima nekoliko oblika koji su međusobno povezani i čine jedinstvenu celinu. U stavu 1. člana 231. je osnovni oblik dela koji se sastoji u izvršenju konverzije ili prenosa imovine, sa znanjem da ta imovina potiče od krivičnog dela. Pri tom je potrebna namera učinioca dela da se to delo prikrije ili da se lažno prikaže nezakonito poreklo imovine, ili prikriju ili lažno prikažu činjenice o imovini sa znanjem da ta imovina potiče od krivičnog dela, ili stekne, drži ili koristi imovinu sa znanjem, u trenutku prijema, da ta imovina potiče od krivičnog dela.

Radnja izvršenja se sastoji iz više alternativno predviđenih delatnosti. To su:

- 1) konverzija ili prenos imovine u nameri da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo te imovine (bez obzira da li je ova namera ostvarena u svakom konkretnom slučaju),
- 2) prikrivanje (prećutkivanje) ili lažno prikazivanje činjenica o imovini koja je nezakonito pribavljena i
- 3) sticanje (pribavljanje na bilo koji način), držanje (državinska, faktička vlast) i korišćenje imovine.

Konverzija, kao jedan od načina ostvarivanja radnje, ima više značenja. U smislu ovog oblika krivičnog dela trebalo bi je shvatiti kao pretvaranje jednog nepunovažnog pravnog posla u punovažan pravni posao uz zadržavanje istih ili sličnih ekonomskih efekata koji bi se postigli prvobitnim pravnim poslom.

Teži (kvalifikovani) oblik krivičnog dela predviđen je u stavu 2. Određen je s obzirom na iznos novca ili vrednost imovine kod nekog od oblika iz stava 1. Ovaj oblik krivičnog dela postojace ako iznos novca ili imovine prelazi milion i petsto hiljada dinara.

Lakši oblik ovog dela propisan u stavu 3. postoji kada je radnju izvršenja preduzelo lice koje nije znalo da novac ili imovina predstavlja prihod koji je ostvaren krivičnim delom, ali je to moglo ili bilo dužno da zna. Tu je, dakle, predviđena odgovornost i za nehat kod dela iz stava 1. i 2. Lakši oblik krivice (u obliku nehata) predstavlja privilegujuću okolnost za koju zakonik propisuje blaže kažnjavanje.

U stavu 4. člana 231. KZ predviđa se odgovornost odgovornog lica u pravnom licu koje učini neko od dela iz stava 1. do 3. istog člana. Odgovorno lice se kažnjava kaznom propisanom za neko od tih dela, ako je znalo, odnosno moglo i

²⁴ „Službeni glasnik RS“, 85/2005, 88/2005 i 107/2005.

bilo dužno da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren krivičnim delom. U ovom slučaju dolazi u obzir kao oblik krivice kako umišljaj, tako i nehat.²⁵

Uz kaznu zatvora učiniocu se obavezno izriče mera bezbednosti oduzimanja predmeta – novca ili imovine koji su predmet „pranja“.

S obzirom na elemente subjektivne prirode, kod svih oblika potreban je direktan umišljaj, kao i znanje da imovina potiče od krivičnog dela. Osim toga kod osnovnog oblika zahteva se i određena namera (da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine).

Odredbe Krivičnog zakonika kojim se reguliše krivično delo pranja novca predstavljaju značajno poboljšanje u odnosu na raniju inkriminaciju koju je sadržao Zakon o sprečavanju novca iz 2001. godine. Reforma do koje je došlo 2005. godine rešila je neke od navedenih problema, obezbeđujući veću usklađenost domaćih propisa sa međunarodnim dokumentima. Definicija pranja novca iz Krivičnog zakonika je primerenija zahtevima iz međunarodnih dokumenata i razrešava neke od napred navedenih dilema. Umesto ranijeg pojma „nezakonite delatnosti“, odredbe KZ upućuju na to da imovina potiče od krivičnog dela. Znači, predikatnim krivičnim delom smatraju se samo aktivnosti koje su zakonom propisane kao krivična dela nastala kršenjem kako domaćih tako i međunarodnih propisa. Predikatno krivično delo može da bude bilo koje krivično delo putem kog se stiče imovinska korist, uključujući korupciju i slična krivična dela.²⁶

Takođe se uočava i to da Krivični zakonik nema posebnu odredbu koja se odnosi na lica koja su izvršio i predikatnog krivičnog dela i krivičnog dela pranja novca, kao što je to u KZ Crne Gore. U članu 268. stav 2. KZ Crne Gore propisan je kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela koji postoji kad je izvršilac dela istovremeno i izvršilac ili saučesnik u krivičnom delu kojim je pribavljen novac ili imovinska korist.²⁷ Za ovaj teži oblik propisana je i stroža kazna – kazna zatvora od jedne do osam godina. Ostaje da se vidi kako će praksa tumačiti odredbe KZ RS u ovom pogledu, tj. da li će se u ovim slučajevima ići na krivično gonjenje za dela u sticaju ili samo na predikatno krivično delo – pranje novca. Prema prof. Z. Stojanoviću, lice koje izvrši predikatno krivično delo ne može da bude optuženo za krivično delo pranja novca, jer u ovom slučaju pranje novca predstavlja „naknadno nekažnjeno delo“, pa se primenjuje analogija sa krivičnim delom prikrivanja.²⁸

²⁵ Z. Stojanović, O. Perić: Krivično pravo, posebni deo, XI izdanje, „Pravna knjiga“, Beograd, 2006, str. 201.

²⁶ Z. Stojanović: Komentar Krivičnog zakonika, „Službeni glasnik“, Beograd, 2006, str. 553.

²⁷ V. Rakočević: „Pranje novca – otkrivanje i dokazivanje“, „Pravni život“ broj 9/05, Beograd, 2005, str. 936.

²⁸ Z. Stojanović, op. cit., str. 553.

Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine²⁹

Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine je u značajnoj meri otklonio nedostatke prethodnog Zakona i unapredio mere za otkrivanje pranja novca. Novim Zakonom je proširen krug lica koja su dužna da preduzimaju mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca (obveznici), što je u skladu sa zahtevima međunarodnih dokumenata i primerima najbolje prakse.³⁰ Zakon je jasnije i adekvatnije odredio šta se podrazumeva pod transakcijama i kad se mere i radnje za otkrivanje i sprečavanje pranja novca preduzimaju. Povećane su i detaljno regulisane obaveze prijavljivanja sumnjivih transakcija i dostavljanja podataka i informacija koji su potrebni za otkrivanje i sprečavanje pranja novca. Većina odredaba novog Zakona se odnose na prevenciju ovog oblika kriminaliteta, odnosno na mere i radnje koje se preduzimaju u cilju otkrivanja i sprečavanja pranja novca.

Definicija pranja novca

Pranjem novca, u smislu ovog zakona, smatra se:

- 1) konverzija ili prenos imovine, sa znanjem da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela, u nameri da se prikrije ili netačno prikaže nezakonito poreklo imovine;
- 2) prikriivanje ili netačno prikazivanje činjenica u vezi sa imovinom, sa znanjem da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela;
- 3) sticanje, držanje ili korišćenje imovine sa znanjem, u trenutku prijema, da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela;
- 4) prikriivanje, u procesu svojinske transformacije preduzeća i drugih pravnih lica, nezakonito stečene društvene ili državne imovine i društvenog ili državnog kapitala.³¹

Ako se uporedi član 2. novog Zakona o sprečavanju pranja novca sa članom 231. Krivičnog zakonika primećuje se da je pojam pranja novca određen na isti način. Međutim, uočava se i razlika u definisanju ovog krivičnog dela. Pored tri osnovna oblika predviđena Krivičnim zakonikom, novi Zakon o sprečavanju pranja novca predviđa i poseban oblik koji se odnosi na pranje novca prilikom svojinske transformacije (čl. 2. tač. 4). Nejasno je šta je bila intencija zakonodavca kada je u novom Zakonu o sprečavanju pranja novca zadržao odredbu o pranju novca prilikom svojinske transformacije, kao poseban oblik, koji nije predviđen Krivičnim zakonikom.³²

²⁹ Proglašen je 02. 12. 2005. godine („Službeni glasnik RS“, 107/05, 117/05 i 62/06). Ovaj zakon stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Službenom glasniku R. Srbije. Danom stupanja na snagu ovog zakona prestao je da važi Zakon o sprečavanju pranja novca („Službeni list SRJ“, broj 53/01).

³⁰ V. Nikolić-Ristanović, S. Čopić, op. cit., str. 436.

³¹ Član 2. Zakona o sprečavanju pranja novca (Službeni glasnik RS“, 107/05, 117/05 i 62/06).

³² V. Nikolić-Ristanović, S. Čopić, op. cit., str. 434.

Obveznici

Krug subjekata koji su zaduženi da preduzimaju mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca (obveznici) je proširen. Ovim se udovoljilo zahtevima i direktivama međunarodnih dokumenata i postojeće prakse u sprečavanju pranja novca.³³

Pod **obveznicima**³⁴ se u smislu Zakona o sprečavanju pranja novca podrazumevaju: banke i druge finansijske organizacije (štedionice, štedno-kreditne organizacije i štedno-kreditne zadruge); menjači; preduzeća poštansko-telefonsko-telegrafskog saobraćaja i druga preduzeća i zadruge; osiguravajuće organizacije; investicioni fondovi i druge institucije koje posluju na finansijskom tržištu; berze, brokersko-dilerska društva, kasko banke, ovlašćene banke za trgovanje hartijama od vrednosti i drugi subjekti koji se bave transakcijama u vezi sa hartijama od vrednosti, plemenitim metalima i dragim kamenjem; priređivači klasičnih i posebnih (kazina, automat-klubovi, kladionice) igara na sreću, kao i drugih igara na sreću; zalagaonice.

Obveznicima se smatraju i druga pravna lica, preduzetnici i fizička lica koja obavljaju poslove koji se odnose na: upravljanje imovinom za druga lica; faktoring i forfeting; lizing; izdavanje platnih kartica i poslovanje tim karticama; promet nepokretnosti; promet umetničkih predmeta, antikviteta i drugih predmeta veće vrednosti; promet automobila, plovila i drugih objekata veće vrednosti; obradu i promet plemenitih metala i dragog kamenja; organizaciju putovanja; posredovanje u pregovorima u vezi sa davanjem kredita; posredovanje i zastupanje u osiguranju; organizovanje aukcija.

Pored toga, lista obveznika je proširena i na advokate, advokatsko ortačko društvo, preduzeće za reviziju, ovlašćenog revizora i pravno ili fizičko lice koje je odgovorno za vođenje poslovnih knjiga ili koje se bavi poreskim savetovanjem. Ukoliko ova lica, kada učestvuju u planiranju ili obavljanju transakcija za svog klijenta u vezi sa kupoprodajom nepokretnosti ili pravnih lica, upravljanjem novcem ili imovinom, otvaranjem ili upravljanjem bankarskim računima ili računima za hartije od vrednosti i osnivanjem, vođenjem ili upravljanjem pravnim licima, kao i kada istupaju za račun svog klijenta u finansijskoj transakciji ili transakciji u vezi sa prometom nepokretnosti, ocene da postoji sumnja da se radi o pranju novca u vezi sa određenom transakcijom ili licem ili kada klijent traži savet u vezi sa pranjem novca, dužna su da u pismenoj formi o tome obaveste Upravu za sprečavanje pranja novca.³⁵

Iako su novim Zakonom o sprečavanju pranja novca uvedene nove kategorije obveznika, primećuje se da je iz ranije liste obveznika izostavljena jedna

³³ A. Ignjatović: „Pranje novca kao savremeni oblik privrednog i finansijskog kriminala“, Zbornik radova „Zlatiborski dani prava“, Novi Sad, 2008, str. 170.

³⁴ Član 4. Zakona o sprečavanju pranja novca (Službeni glasnik RS“, 107/05, 117/05 i 62/06).

³⁵ Čl. 27. Zakona o sprečavanju pranja novca.

kategorija – „državni organi, organizacije, fondovi, zavodi i ustanove, kao i druga pravna lica koja se u celini ili delimično finansiraju iz javnih prihoda“. Od obaveza u pogledu preduzimanja mera za sprečavanje pranja novca izuzeta je Agencija za privatizaciju koja ima značajnu ulogu u procesu privatizacije, a prema ranije važećem zakonu spadala je u obveznike. Agencija za privatizaciju bi trebala da ima obavezu prijavljivanja sumnjivih transakcija, naročito zbog toga što postoji visok rizik od pranja novca upravo u tom domenu. Prilikom prvog revidiranja liste obveznika, Agencija će se morati naći na njoj, tj. biće dužna da preduzima radnje i mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca.³⁶

Radnje i mere koje preduzimaju obveznici

Obveznik je dužan da utvrdi identitet stranke, prikupi podatke o stranci i transakciji, kao i druge podatke koji su značajni za otkrivanje i sprečavanje pranja novca (**identifikacija**) u sledećim slučajevima:

- 1) pri otvaranju računa ili uspostavljanju drugog oblika poslovne saradnje sa strankom;
- 2) pri svakoj transakciji (gotovinskoj ili bezgotovinskoj) ili pri više međusobno povezanih transakcija u ukupnom iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, osim u slučaju kad je identifikacija izvršena u skladu sa tačkom 1) ovog stava;
- 3) kod poslova u vezi sa životnim osiguranjem:
  - kada vrednost pojedine rate premije ili više rata premije, koje je potrebno platiti u jednoj godini iznosi 1.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti;
  - kada plaćanje jednokratne premije prelazi vrednost 2.500 evra u dinarskoj protivvrednosti;
  - kada se pojedina rata premije ili više rata premije, koje je potrebno platiti u jednoj godini, poveća i pređe vrednost od 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti;
- 4) pri svakoj transakciji (gotovinskoj ili bezgotovinskoj) nezavisno od vrednosti te transakcije, ako se sumnja da se radi o pranju novca u vezi sa transakcijom ili strankom;
- 5) pri uplati ili isplati novca kod priređivača klasičnih igara na sreću i drugih igara na sreću u iznosu od 1.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, a kod priređivača posebnih igara na sreću – odmah po ulasku u igračnicu.

Obveznik nije dužan da izvrši identifikaciju u slučajevima međubankarskih transakcija.³⁷

³⁶ V. Nikolić-Ristanović, S. Čopić, op. cit., str. 437 i 438.

³⁷ Čl. 5. Zakona o sprečavanju pranja novca.

Uprava za sprečavanje pranja novca

Ovim Zakonom je predviđeno obrazovanje i nadležnost posebne Uprave za sprečavanje pranja novca u sastavu ministarstva nadležnog za poslove finansija. Uprava obavlja poslove iz svog delokruga koji se odnose na: prikupljanje, obradu, analiziranje i čuvanje podataka i informacija dobijenih od obveznika i državnih organa; praćenje izvršavanja odredaba zakona, saradnju, obuku i druge aktivnosti od značaja za sprečavanje i otkrivanje pranja novca.³⁸

U cilju otkrivanja pranja novca, Zakon predviđa obavezu za obveznika da Upravi dostavlja podatke iz člana 34. Zakona o pranju novca³⁹ o svakoj gotovinskoj transakciji, odnosno o više međusobno povezanih gotovinskih transakcija u ukupnom iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti. Obveznik je dužan da Upravi dostavlja napred pomenute podatke kod poslova u vezi sa životnim osiguranjem: kada vrednost pojedine rate premije ili više rata premije koje je potrebno platiti u jednoj godini iznosi 1.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti; kada plaćanje jednokratne premije prelazi vrednost 2.500 evra u dinarskoj protivvrednosti; kada se pojedina rata premije ili više rata premije, koje je potrebno platiti u jednoj godini, poveća i pređe vrednost od 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti. Obveznik je dužan da Upravi dostavlja pomenute podatke koji se odnose na transakcije (gotovinske i bezgotovinske) ili na lica, za koja se sumnja da su u vezi sa pranjem novca.⁴⁰

Obveznik je dužan da odredi jedno ili više lica koja će biti odgovorna za otkrivanje, sprečavanje i prijavljivanje Upravi transakcija i lica, za koja se sumnja da su u vezi sa pranjem novca. Zakon propisuje i obavezu obveznika da zaposlenim licima koja izvršavaju obaveze predviđene Zakonom o sprečavanju pra-

³⁸ Čl. 14. Zakona o sprečavanju pranja novca.

³⁹ U skladu sa članom 34 st. 1. tačke 1 do 4, 7 do 10 i 12, dostavljaju se sledeći podaci: firmu, sedište, matični broj, poreski identifikacioni broj (u daljem tekstu: PIB) pravnog lica koje otvara račun, uspostavlja saradnju ili vrši transakciju, odnosno za koje se otvara račun, uspostavlja poslovna saradnja ili vrši transakcija; ime i prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište, broj ličnog dokumenta i mesto izdavanja, jedinstveni matični broj građana (u daljem tekstu: JMBG) radnika ili punomoćnika koji za pravno lice otvara račun, uspostavlja poslovnu saradnju ili vrši transakciju; ime, prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište, broj ličnog dokumenta i mesto izdavanja i JMBG fizičkog lica koje otvara račun, uspostavlja poslovnu saradnju, ulazi u igračnicu kod priređivača posebnih igara na sreću ili vrši transakciju, odnosno za koje se otvara račun, uspostavlja poslovna saradnja ili vrši transakcija; vrstu i namenu transakcije i ime, prezime i JMBG fizičkog lica, odnosno firmu, sedište, matični broj i PIB pravnog lica kome je transakcija namenjena; razloge za otvaranje računa ili uspostavljanje poslovne saradnje i informacije o aktivnostima stranke; datum otvaranja računa ili uspostavljanja poslovne saradnje ili ulaska u igračnicu kod priređivača posebnih igara na sreću; datum i vreme vršenja transakcije; iznos transakcije u dinarima; valutu u kojoj se transakcija vrši; način vršenja transakcije, a ako se transakcija vrši na osnovu zaključenih ugovora i predmet ugovora i ugovorne strane; informacije o poreklu novca ili imovine koja je predmet transakcije; razloge za sumnju da se radi o pranju novca;

⁴⁰ Čl. 8. Zakona o sprečavanju pranja novca.

nja novca, obezbedi obuku u skladu sa standardima i po metodologiji utvrđenoj propisom donetim na osnovu člana 13. stav 2. ovog zakona, da obavlja unutrašnju kontrolu poslova koje izvršava prema ovom zakonu, kao i da sastavi listu pokazatelja (indikatora) za prepoznavanje sumnjivih transakcija.⁴¹

Ako Uprava oceni da u vezi sa određenim transakcijama ili licima postoji sumnja da se radi o pranju novca, može od obveznika da zahteva podatke o imovinskom stanju i bankarskim ulozima, podatke o instrumentima platnog prometa (gotovinskog i bezgotovinskog) u zemlji i inostranstvu, kao i druge podatke i informacije potrebne za otkrivanje i sprečavanje pranja novca.⁴²

Uprava može izdati nalog kojim se privremeno obustavlja izvršenje transakcije, ako oceni da u vezi sa transakcijom ili licem koje obavlja transakciju postoji sumnja da se radi o pranju novca, o čemu će obavestiti nadležne pravosudne i inspeksijske organe, kao i organe unutrašnjih poslova, radi preduzimanja mera iz njihove nadležnosti.⁴³

Uprava može, radi ocene da li u vezi sa određenim transakcijama ili određenim licima postoji sumnja da se radi o pranju novca, da od državnih organa, organizacija i pravnih lica kojima su poverena javna ovlašćenja, zahteva podatke, informacije i dokumentaciju koji su potrebni za otkrivanje i sprečavanje pranja novca. Takođe Uprava može da od advokata, ortačkog advokatskog društva, preduzeća za reviziju, ovlašćenog revizora i pravnog ili fizičkog lica koje pruža knjigovodstvene usluge ili se bavi poreskim savetovanjem zahteva podatke, informacije i dokumentaciju koji su potrebni za otkrivanje i sprečavanje pranja novca.⁴⁴ Osim toga, Uprava može, na inicijativu suda, javnog tužioca, Narodne banke Srbije, ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, ministarstva nadležnog za finansije, Agencije za privatizaciju, Komisije za hartije od vrednosti i drugih nadležnih državnih organa, da izvrši proveru svih transakcija i lica za koje postoji sumnja da se radi o pranju novca.⁴⁵

Nadležni državni organi dužni su da Upravi redovno dostavljaju podatke i informacije o postupcima u vezi sa prekršajima, privrednim prestupima i krivičnim delima koji se odnose na pranje novca, kao i o njihovim izvršiocima (lični podaci, faza postupka, pravnosnažna odluka) i to dva puta godišnje, a na zahtev Uprave i više puta. Sudovi su dužni da Upravi dostavljaju izveštaje o svim zaključenim ugovorima o prometu nepokretnosti najmanje četiri puta godišnje, a na zahtev Uprave i više puta.⁴⁶ Ako Uprava na osnovu dobijenih podataka, informacija i dokumentacije, oceni da u vezi sa određenom transakcijom ili licem postoji

⁴¹ Čl. 11. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴² Čl. 16. st. 1. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴³ Čl. 17. st. 1. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴⁴ Čl. 21. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴⁵ Čl. 22. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴⁶ Čl. 23. Zakona o sprečavanju pranja novca.

sumnja da se radi o pranju novca, dužna je da u pismenoj formi o tome obavesti nadležne državne organe, radi preduzimanja mera iz njihove nadležnosti.⁴⁷

Zaključak

Pranje novca se u svim državama smatra krivičnim delom koje šteti ekonomiji jedne zemlje, nacionalnom ugledu i čini je nestabilnom za ulaganje. Otuda su naponi međunarodne zajednice i usmereni na definisanje krivičnog dela pranja novca i borbu protiv ovog vida organizovanog kriminaliteta. Zakonodavstvo Republike Srbije u vezi sa pranjem novca je u skladu sa međunarodnim standardima i obavezama koje je naša zemlja preuzela ratifikacijom pojedinih dokumenata. Zakonska rešenja u pravnom sistemu Srbije su harmonizovana sa rešenjima iz ovih međunarodnih dokumenata. Značajan napredak u ovoj oblasti učinjen je donošenjem mnoštva propisa, od kojih se posebno ističe novi Zakon o sprečavanju pranja novca i Krivični zakonik Republike Srbije. Napredak se ogleda, pre svega, u jasnijoj i obuhvatnijoj definiciji pranja novca, kao i predikatnih krivičnih dela, proširivanju liste obveznika i detaljnom regulisanju njihovih obaveza. Posebno je značajno što je obrazovana Uprava za sprečavanje novca.

Međutim, nije dovoljna sama ratifikacija međunarodnih dokumenata i donošenje domaćih propisa. Neophodna je primena tih propisa. Bolja i efikasnija borba protiv krivičnog dela pranja novca podrazumeva aktivnije učešće svih subjekata koji se bave prevencijom i represijom ovog vida kriminaliteta. Imajući u vidu da pranje novca predstavlja globalni problem, neophodno je delovati i na planu jačanja međunarodne saradnje u ovoj oblasti. Za realizaciju svega ovoga u praksi napore treba usmeriti ka edukaciji kadrova policije, tužilaštva i suda.

**Assist. Prof. Miloš Marković, Ph.D.⁴⁸ and
Prof. Petar Stanojević, Ph.D.⁴⁹**

Money Laundering in International law and in Criminal Statute of Republic of Serbia

A b s t r a c t

Money laundering is specific form of organized crime which has transnational character. Because of the consequences in economy and politics, this appearance presents international problem. This is the reason why International Community is extremely interested to stamp out and prevent money laundering.

⁴⁷ Čl. 24. Zakona o sprečavanju pranja novca.

⁴⁸ Assistant Professor on the Law Faculty, Business Academy, Novi Sad.

⁴⁹ Professor on the Law Faculty, Business Academy, Novi Sad

In this scientific work author examines the way money laundering is define, as criminal act, in the most important conventions and international documents brought by United Nations, European Council and European Union. These documents are of extreme importance to our criminal statute. Adopting international norms, standards and demands which international community requires, when we talk about money laundering problem, our country, in fact, has passed a large number of national laws relevant in prevention and fight against this form of organized crime. In this way our law solutions are harmonized whit the ones from international regulation. This work is also focusing on analysis of certain regulations which are part of the laws relevant for incrimination, uncover, proving and preventing money laundering such as: Law on Prevention of Money Laundering from the 2001. , Criminal Code of Republic of Serbia and Law on Prevention of Money Laundering from the 2005.

Key words: money laundering, criminal act, illegal, legalization, financial transaction, conversion, international documents, convention, law and legal code

Literatura

1. Babić, M.: *Krivično pravo, opšti i posebni dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2008.
2. Bošković, M.: *Kriminologija*, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 2007.
3. Bošković, M.: „Pranje novca kao kriminološki i krivično pravni problem“, *Zbornik radova br. 3/07*, Pravni fakultet u Novom Sadu, 2007, str. 171–195.
4. Ignjatović, A.: „Pranje novca kao savremeni oblik privrednog i finansijskog kriminala“, *Zbornik radova „Zlatiborski dani prava“*, Novi Sad, 2008, str. 155–172.
5. Ilčić, D.: „Dokumenti međunarodnih organizacija o sprečavanju „pranja novca“ kao izvori prava“, *Pravni život br. 9/2005*, Beograd, 2005, str. 903–923.
6. Jovašević, D.: „Pranje novca u teoriji i praksi krivičnog prava“, *Pravo – teorija i praksa br. 1*, Novi Sad, 2004, str. 46–56.
7. Jovašević, D.: „Pranje novca“, *Zbornik radova „Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija“*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2007, str. 157–180.
8. Marković, P.: „Pranje novca“, *Pravni život br. 9/06*, Beograd, 2006, str. 1065–1077.
9. Nikolić-Ristanović, V., Čopić, S.: „Razvoj zakonodavstva o pranju novca u Srbiji i usklađenost sa međunarodnim normama“, *Zbornik radova*

- „Kriminalitet u tranziciji: fenomenologija, prevencija i državna reakcija“, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2007, str. 427–448.
10. Pavlović, Z.: „Krivičnopravne karakteristike pranja novca u nacionalnom i međunarodnom pravu“, doktorska disertacija odbranjena na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, 2008.
  11. Rakočević, V.: „Pranje novca – otkrivanje i dokazivanje“, Pravni život, br. 9/05, Beograd, 2005, str. 925–945.
  12. Stojanović, Z.: Komentar Krivičnog zakonika, „Službeni glasnik“, Beograd, 2006.
  13. Stojanović, Z., Perić, O.: Krivično pravo, posebni deo, XI izdanje, „Pravna knjiga“, Beograd, 2006.
  14. Teofilović, N.: „Politička korupcija i pranje novca“, Srpska politička misao br. 1–4/04, str. 195–216.
  15. Vesić, D.: „Ekonomska i politička komponenta korupcije i pranje novca“, Međunarodni problemi br. 4/08, Beograd, 2008, str. 481–501.

Međunarodni dokumenti i domaći propisi

1. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci – tzv. Bečka konvencija (1988.g.) – „Službeni list SFRJ“ – Međunarodni ugovori br. 14/90.
2. Konvencija Saveta Evrope o pranju novca, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom – Strazbur (1990.g.) „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 7/02, „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 18/05.
3. Konvencija Ujedinjenih nacija o suzbijanju finansiranja terorizma (1999.g.) – „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 7/02.
4. Krivičnopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji – Strazbur (1999.g.) – „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 7/02, „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 18/05.
5. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala – Palermo konvencija (2000. g.) – „Službeni list SRJ“ – Međunarodni ugovori br. 6/01 od 27. 06. 2001. g.
6. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije (2003. g.) – „Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori br. 12/05.
7. Zakon o sprečavanju pranja novca („Službeni list SRJ“, broj 53/01).
8. Krivični zakonik Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, 85/05, 88/05 i 107/05).
9. Zakon o sprečavanju pranja novca („Službeni glasnik RS“, 107/05 i 117/05).